

DATE ISTORICE ȘI ARHEOLOGICE PRIVIND VITICULTURA ÎN JUDEȚUL VRANCEA

ANTON PARAGINĂ

Viile din județul Vrancea cunosc, spre deosebire de alte județe ale României, o mare răspîndire. Le găsim din abundență în podgoriile cu renume încă din evul mediu : Panciu (Cruce), Odobești și Coțești, dar și în locuri unde ne-am așteptat mai puțin, spre zona montană. Apariția și evoluția viței de vie în această zonă s-a datorat în primul rînd condițiilor naturale între care, clima și solul joacă rolul primordial, iar, în al doilea rînd, așezării la tîmpla muntelui, unde existau condiții pentru o mai mare stabilitate a celor care aveau această indeletnicire.

Cele mai vechi urme care dovedesc practicarea acestei ramuri agricole — viticultura — ne sînt oferite de descoperirile arheologice. Deși sporadice, ele ne permit totuși să constatăm vechimea acestei ocupații cu adînci rădăcini în viața tracilor și a ramurii lor nord-dunărene, geto-dacii. Săpăturile efectuate în necropolele și așezările monteorene de la Cîndești, Mănăstioara, Coroteni¹ ș.a. au scos la iveală numeroase vase ceramice cunoscute în general sub denumirea de vase de cult, printre care cești, vase askos și spende-gefässuri (fig. 1). Să fi fost folosite aceste vase numai pentru păstrat și băut apa? Nu credem! Mai degrabă am pune prezența acestor cești și vase de băut descoperite în necropole, în legătură cu adorarea unui zeu — de ce nu Dionisos — a cărui origine se știe a fi tracică². Aceste cești, cu mai mici sau mai mari modificări, se mențin în lumea dacă, daco-romană și română. Ele sînt o dovadă a existenței neîncetate pînă la faza românească a popu-

¹ Cercetările de la Mănăstioara și Cîndești au fost efectuate de către Marilena Florescu (Institutul de istorie și arheologie Iași), Gh. Constantinescu și Victor Bobi (Muzeul județean Vrancea) iar cel de la Coroteni de către Victor Bobi și Anton Paragină (Muzeul județean Vrancea). Mulțumim și pe această cale colegului V. Bobi pentru ilustrația oferită.

² Dicționar de istorie veche a României, București, 1976, p. 239.

lației autohtone și, implicit, reflectarea unei îndeletniciri străvechi în spațiul nostru geografic — viticultura. Descoperirea unor strecurători, a unei amfore nestampilate de tip kos, a unor cupe de băut ce imită forme grecești — în așezările de la Cîndești și Mănăstioara — pot fi dovezi în susținerea ipotezei practicării viticulturii de către geto-daci (fig. 2). Alte piese de băut din secolele II—III, descoperite la Tifești³, Vîrteșcoiu și Pădureni⁴ (fig. 3), vin să întărească cele susținute mai sus. În această ultimă localitate, alături de alte piese arheologice, a ieșit la iveală și un fragment ceramic de la baza unui vas lucrat cu mîna al cărui decor păstrează doi struguri întregi stilizați, iar pe aceeași linie, un fragment dintr-un alt treilea ciorchine (fig. 3/2). De altfel, Gh. Bichir, autorul lucrării „Cultura carpică”, menționa că „dacă ținem cont că ciobul a fost descoperit în așezarea de la Pădureni-Panciu am fi îndemnați să considerăm că ornamentul în discuție e un indiciu în sprijinul ipotezei conform căreia carpii cultivau vița de vie”⁵.

De asemenea, descoperirea de la Mărtinești⁶ (într-o necropolă din secolul al IV-lea e.n.) a unui pahar de sticlă și a unor căni și ulcioare ce imită forme grecești (fig. 4), a unor fragmente de cercuri de buți⁷ și a unei cuțitoaie⁸ la Dragosloveni (sfîrșitul secolului al X-lea) a unui cosor de tăiat la vie și araci la Jariștea⁹ (secolul al XI-lea) (fig. 5/2 a), a unor unelte legate de viticultură din secolul al XV-lea în aceeași zonă¹⁰, ne face să credem în continuitatea acestei ocupații.

Interesant este că o parte din aceste descoperiri au loc în puternice centre viticole, unde, există o continuitate de locuire din epoca pietrei șlefuite pînă în zilele noastre.

Concluzia firească care se impune este aceea că viticultura nu poate fi atribuită nici unui popor migrator aflat în trecere pe teritoriul țării noastre și deci și a județului Vrancea. Nici un migrator, ce a trecut pe aici, nu a venit cu vița de vie (din zone unde nici măcar nu creștea) ca să o planteze. Această ocupație nu poate fi decît a unei populații sedentare. Nu credem că pe cei aflați în trecere pe teritoriul țării noastre i-ar fi încîntat să se ocupe cu cultivarea viței de vie. Ca un argument în favoarea continuității acestei ocupații sînt și termenii folosiți cîndva și care au rămas și astăzi. *Strugure, butuc, curpene* se numără printre cele 160 de cuvinte care ne-au rămas de la geto-daci¹¹, iar *viță*,

³ Sebastian Morintz și N. Harțuchi, *Materiale*, III, 1962, p. 524.

⁴ Gh. Bichir, *Cultura carpică*, București, 1973, p. 81—84.

⁵ Idem, p. 67—68, vezi pl. L 1.

⁶ Victor Bobi, *Considerații preliminare asupra necropolelor din secolul al IV-lea e.n. descoperite la Mărtinești și Iugani*, *Material inedit*.

⁷ Maria Comșa și Gh. Constantinescu, *SCIV*, 20, 3, 1968, p. 430.

⁸ Piesa se găsește în expoziția Muzeului de istorie din Focșani.

⁹ Anton Paragină, *Studii și Comunicări*, Focșani, I, 1978, p. 71—72.

¹⁰ Piese se află în cadrul Colecției muzeale Jariștea.

¹¹ I. I. Rusu, *Limba traco-dacilor*, București, 1959, p. 129—130.

rie, vin, călcător, poamă ș.a. provin din limba latină¹². Din perioada convețuirii cu slavii, dovadă a existenței și continuității acestei îndeletniciri, au rămas iarăși o serie de termeni lingvistici ca: *teasc*, *poloboc*, *tescovină*, *drojlie*, *podgorie* ș.a.¹³.

Documentar, cele dintii menționări de vii în actualele podgorii ale județului Vrancea, datează din secolele XVI—XVII (ca de altfel și în alte domenii), fapt ce nu presupune nici pe departe și mai ales în cazul de față — inexistența fenomenului.

Pentru viile din stînga Putnei, cele mai vechi menționate sînt: din 1589, cînd Petru Șchiopul întărea lui Bucium, mare vornic din Țara de Jos, „stăpînire pe viile de la Crucea ce au fost domnești”¹⁴ și din 10 octombrie 1616, prin care Radu Mihnea, voievodul Moldovei (1616—1679), întărea lui Drăguțul Bogdan, pe baza uricelor de la Petru Șchiopul (1574—1579 și 1582—1591), Eremia Movilă (1595—1606) și Ștefan Tomșa (1611—1615) pe care le pierduse „cînd l-au prădat leșii cu mari oști și oameni”... „o parte de ocină din Focșăști și viile și cu vad de moară în gîrla Putnii, cumpărătură de la Condre”, care cumpărase „acele vii și părți de ocină dintr-aceiași sat Focșești și cu vii și cu părți de vad de moară de la Bota”¹⁵.

Pentru actuala podgorie a Odobeștilor primele mențiuni documentare ale viilor datează din 1622 cînd Ștefan Tomșa împuternicea M-rea Bistrița „să ia dijma din piinea și vinul oamenilor, din satul Mogești, care au arat pe locul mănăstirii și de la acei ce vor avea vii pe locul acesteia”¹⁶ și din 1632, 12 mai, prin care un oarecare Lupu Zbircea dăruia M-rii Secul pentru pomenire „5 pămînturi din Căpotești cu casă și 5 pogoane de vie și cu pomet”¹⁷.

Și în dreapta Milcovului, primele mențiuni sînt tot din aceeași perioadă, dar, ca și cele din podgoria Crucei, fac referiri la timpuri mai vechi. Astfel, un document din 13 octombrie 1609 consemnează că viile de la Țurechești „au fost cumpărate de mai înainte vreme de demult în zilele altor domni. Apoi cînd s-a întîmplat țării domniei mele atîta răutate ei au pierdut toate cărțile de moștenire”¹⁸. În anul 1615 apar menționate vii la Cîrlige și Cotești¹⁹.

¹² Dicționarul limbii române moderne, București, 1958, la termenii respectivi. Pentru termenii respectivi și alții vezi și C. C. Giurescu, Istoricul podgoriei Odobeștilor din cele mai vechi timpuri pînă la 1918, București, 1969, p. 15.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Documente privind istoria României, veacul al XVI-lea, Moldova, vol. III, p. 440.

¹⁵ Documente privind istoria României, veacul al XVII-lea, vol. IV, p. 54. De fapt, în aceste două acte (vezi și nota 14) găsim primele menționări ale celor două podgorii medievale Cruce și Tifești.

¹⁶ Catalogul documentelor moldovenești, București, 1959, vol. II, p. 32.

¹⁷ Idem, p. 167.

¹⁸ Catalogul documentelor Țării Românești, vol. II, București, 1974, doc. 318, p. 170—171.

¹⁹ Documente privind istoria României, veacul al XVII-lea, B, Țara Românească, vol. II, 1951, doc. 370, p. 430—431.

Un alt document care atestă existența viilor dar totodată și aspectul social-economic al acestei ocupații este actul scris la Clipicești la 4 februarie 1610 prin care Dobra, din Vitănești, dăruia M-rii Vizantea — ctitoria Movileștilor — partea ei de moșie din Vitănești „din virful dealului celui mare pînă în apa Sușiței cu un vad de moară în gîrla Putnei cu cîmp cu pomet și cu vie pe care eu cu bărbatul meu cu mîinile noastre le-am sădit și le-am pus”²⁰, ceea ce înseamnă că locuitorii de aici nu numai că știau să întrețină cultura viței de vie, dar, fapt foarte important, știau să o și înmulțească.

Mănăstirile, boierii și domnitorii nu puteau decît să cumpere, să primească în dar aceste vii sau să pună pe alții să le planteze, însă cei care trudeau — după cum se specifică și în document — cei care le puneau și le sădeau cu mîinile, nu puteau fi decît răzășii acestor locuri, care moșteniseră și păstrasera aceste lucruri din epoci străvechi.

Treptat, viile se înmulțesc. Dacă pe la 1551 localitatea Păunești era doar „Poiana Păunești”²¹, la 1677, Enache Cluceru cumpăra de aici două pogoane de vie de la Ion și Alexa, ginerii Bodii²², și acestea nu erau singurele²³.

Și la Odobești, începînd cu secolul al XVII-lea, se cunoaște o mare extindere a suprafețelor viticole în detrimentul pădurilor. Egumenul Partenie de la M-reă Bisericiani făcea vii la 1643 „într-un loc păduros domnesc unde nu au fost niciodată vii”²⁴. La 16 ianuarie 1816, diaconul Pavăl din Odobești vindea lui Neculai, ginerele lui Vasile Gavriloiu, „două pogoane de loc stărp în țarina Odobeștilor, în fâșuia Șoghiului, loc de pe care am și săcat mărăcini și am scos și rădăcini și încă tot mai este o margine cu rădăcini și cu țelină”²⁵, iar la 11 ianuarie 1821 are loc o vînzare de vie despre care vînzătorul spunea că „moșu meu a făcut-o din codru pe moșiia noastră di baștină”²⁶.

Vii întîlnim chiar în apropiere de zona montană. Un document din 20 februarie 1679, scris la Ciolănești, menționează „două pămînturi de la viile bătrîne”²⁷ în sus cu capetele la Zăbrăucior”²⁸ iar un altul

²⁰ Catalogul documentelor moldovenești, vol. I, București, 1957, p. 332, vezi și C. C. Giurescu, op. cit., p. 22.

²¹ Catalogul documentelor moldovenești, doc. 458, p. 128.

²² Idem, vol. IV, doc. 214, p. 89.

²³ Idem, doc. 551.

²⁴ Idem, vol. II, p. 332, doc. 1646 și 1648.

²⁵ C. C. Giurescu, op. cit., p. 79.

²⁶ N. Iorga, Studii și documente, VII, p. 71.

²⁷ Cîț de bătrîne nu știm. S-ar putea dacă ținem cont de afirmația lui P. Viala (cf. C. C. Giurescu, op. cit., p. 79) ca ele să reziste cîteva sute de ani.

²⁸ Catalogul documentelor moldovenești, vol. IV, p. 96.

din 18 februarie 1685 menționează „o livadă cu pomi și vie și un nuc“ la Ruget²⁹.

Probabil acest fapt l-a determinat pe geologul austriac Hacquet, care a străbătut Moldova în 1789, ca în gravura sub formă de „vignetă“ ce însoțește textul său, să înfățișeze „măgura de la Odobești“ ca un munte acoperit cu vie, nu numai la poale, ci pînă la circa o treime din înălțime³⁰.

Datorită creșterii întinderii plantațiilor cu viță de vie, treptat, o parte din localități încep să prindă personalitate. Primele care sînt recunoscute sînt viile de la Cruce „ce au fost domnești“, apoi cele de la Urechești, Cotești și Virteșcoi și în cele din urmă la Tifești, Odobești și Jariștea.

Pentru partea moldoveanească a podgoriei — din necunoaștere — marea majoritate a străinilor îi dădeau denumirea de „Odobești“ însă nu uitau să remarce așa cum făcea și Radisitz că „în regiunea deluroasă, domoală dintre văile Putna și Șușița, depărtare de drum de un ceas și jumătate una de alta, se cultivă mult viță de vie“³¹.

În 1775, în „Condica de venituri ale dregătorilor“, se arată chiar și o ordine a lor : Odobești, Cruce, Tifești³². Odobeștii ocupau primul loc datorită calității vinului³³ (*galbena* era soiul cel mai frecvent în zonă), pe locul doi se situa podgoria de la Cruce și pe locul trei Tifești.

În dreapta Putnei „alături de Odobești, apare menționată la începutul secolului al XIX-lea și podgoria Viișoara. La 1824—1825 un cazacliu „Sanduli Ioan Papazoglu“ în afara de proprietățile ce le avea în Odobești, avea „8 pogoane vie la podgoria Viișoara și 10 pogoane vie la podgoria Cruce“³⁴.

Începînd cu secolul al XVII-lea, dacă nu și mai de timpuriu, podgoria de la Crucea avea cele mai mari suprafețe viticole din fostul ținut

²⁹ Idem, doc. 855, p. 198. De altfel mai toate viile și mai ales cele bătrîne erau în apropierea sau la un loc cu pomii, probabil, așa cum au fost din totdeauna.

În acest sens cităm un document din 16 mai 1678 care, menționează printre alte vii și pămînturi pe care le avea Vasile Birlădeanu la Cruce, Cimpuri, Focșești și o vie cu pomi din sat din Sîrbii de Susu, care iaste lui cumpăratură de moșul lui Drăguțul Bogdan staroste (Aurel Sava, Documente putaene, Focșani, 1929, vol. I, p. 24—25).

În 6 aprilie 1687 sînt menționate vii la Cruce cu pomi și nuci din via moșului Nicoară. (Catalogul documentelor moldovenești, vol. IV, p. 243), iar la Vineșești în 20 oct. 1689 se vindea un pogon și jumătate de vie făcătoare, în vale la Prund pe lîngă Buda, cu trei nuci și loc sterp, cu siliște, cu 20 de lei bătuți (Catalogul documentelor moldovenești, vol. IV, doc. 1217, p. 275).

³⁰ I. Diaconu, Contribuțiune la informațiunile călătorilor străini despre regiunea „Milcovia“, în Milcovia, 11, 1, p. 85, C. C. Giurescu, op. cit., p. 28.

³¹ C. C. Giurescu, op. cit., p. 135, vezi nota 2.

³² N. Iorga, Studii și documente, XXII, p. 26—27 și C. C. Giurescu, op. cit., p. 240. Se arată că în legătură cu vakra stărostească „trebuie să se ia cîte 24 de bani de toată via a fieștecăruia birnic țaranu la vreme culesului însă, numai din podgoria Odobeștilor la Crucii, la Tifeștilor“ pînă la Trotuș.

³³ De altfel, vakra domnească se lua numai de aici.

³⁴ C. C. Giurescu, op. cit., p. 133.

Putna³⁵. Acest lucru este consemnat de altfel și de Ion Ionescu de la Brad în lucrarea „Agricultura română din județul Putna“. În tabelele prezentate, se arată că Odobeștii și Vineșeștii aveau 1354 pogoane (Odobești 456 pogoane iar Vineșeștii 898 pogoane), mai puțin decât avea Crucea de jos singură (1479 pogoane)³⁶. Faptul, că Ion Ionescu de la Brad trece pe primul loc ca regiune viticolă plasa Girlele, se datorează faptului că ea îngloba la ora respectivă trei podgorii³⁷: Ddobeștii cu Vineșeștii 1354 pogoane, Jariștea cu Vărsătura 1831 pogoane și Tifești cu 1430 pogoane (Tifeștii aveau 944 pogoane, Clipiceștii 452 pogoane și Bătineștii 34 pogoane).

Dacă despre soiurile de viță cultivate în actualul județ Vrancea, cele mai vechi știri le avem din 1869 de la Ion Ionescu de la Brad³⁸, în ceea ce privește lucrările viticole datele sînt mai vechi și anume de la sfîrșitul secolului al XVII-lea, din 26 martie 1688 cînd, mai mulți săteni din Căpotești, Tirgoveți, Scorțari și Fiținghești dau mărturie pentru viile unei nepoate a mitropolitului Varlaam (Măriuța, preoteasa popei Ursului Cergar). Acestea fuseseră vindute lui Panaiote Grecul și M-reia Secul voia să le răscumpere. Cu această ocazie se enumeră nu numai cheltuielile făcute de Panaiote⁴⁰ ci și lucrările efectuate pe etape. În acest sens se arată că „părcălabii și cu oamenii buni au socotit ce-a cheltuit Panaiote cu viile în doi ani și au găsit că pentru cele patru pogoane cîte le-a lucrat, a luat rodul, cu pogonul de vie paragină a

³⁵ Pentru viile de aici vezi Cataloagele documentelor moldovenești vol. I, II, III, IV, la localitățile Crucea de Jos, Crucea de Sus, Străoane, Ciolănești, Burdujești, Neicu, Soldești, Movilița. Această proporție se menține de-a lungul timpurilor. Astfel în 1969 suprafața plantată cu vie la Panciu a fost de 7200 ha, cu o producție de 49.000 tone struguri în timp ce la Cotești era de 6.800 ha. (producția este 46.850 tone), iar la Odobești tot în aceeași perioadă existau 6.000 ha. cu o producție de 40.400 tone struguri (A. Grumăzescu și Ioana Ștefănescu, județul Vrancea, București, 1970, p. 106—109).

³⁶ Ion Ionescu de la Brad, *Agricultura română din judeciul Putna*, București, 1869, p. 265—266.

³⁷ Idem, p. 260. Se face remarcă că „în plasa Girlele în afară de Odobești mai sînt și alte podgorii“.

³⁸ Idem, p. 265—266.

³⁹ Ion Ionescu de la Brad, op. cit., p. 261. În acest sens el arată că „neamurile de poamă din podgoriile județului sînt: galbena, plavăna, coarna, grasa, creata, neagra, vertoasa, verdea, francușia sau păsăreasca și tîmîioasa (p. 261). Cele mai des întilnite la Odobești, Jariștea și Tifești sînt galbena și verdea — galbena deținînd ponderea — la Cruce și Străoane, galbena, plăvana și neagra — plăvana avînd o pondere mai mare, iar la Mănăstioara și Fitionești „se află mai multă plăvană și galbenă“. Dintre toate soiurile plăvaia sau plăvana pare a fi mai veche. Plăvana care cîndva deținea ponderea se cocea mai tîrziu, și probabil datorită ei culesul viilor începea după 14 septembrie.

Aceleași soiuri erau și în partea munteană a județului Vrancea.

⁴⁰ C. C. Giurescu, op. cit., p. 123.

cheltuit 3 lei, IAR DIN TOAMNĂ ÎNCOACE AU SOCOTIT POGONUL DE TĂIAT ȘI ÎNGROPAT, DE SCOS ȘI DE LEGAT IAR CÎTE 1 LEU⁴¹.

De-a lungul timpului, lucrările ca și soiurile s-au înmulțit. Dacă în secolul al XVII-lea și chiar al XVIII-lea întâlnim în documente numeroase vii nelucrate (vii paragină)⁴², începînd cu a doua jumătate a secolului al XIX-lea și mai ales după filoxeră, viticultura devine o formă de agricultură superioară⁴³.

În legătură cu lucrările viticole sînt și uneltele. Numărul lor este destul de mare spre deosebire de cele din agricultură. Am aminti aici furca de fier și țăpoiul pentru dezgropatul viei, cosorul — uneală multifuncțională folosită atît la tăiatul corzilor, a corcanilor uscați cît și a haragilor și a mlajei — chitonagul, folosit la ridicatul viei ș.a.⁴⁴.

Vinurile cele mai bune se făceau acolo unde exista un sol mai bun (pămînt nisipos și pietros) și mai ales pe dealuri, unde brumele de primăvară nu ajungeau și unde strugurii erau expuși toată ziua la soare și, bineînțeles, unde soiurile erau mai bune⁴⁵.

Prețul vinului varia de la podgorie la podgorie, de la anotimp la anotimp și de la an la an. Într-un fel erau prețurile la Odobești unde ca soi predomina galbana, altul era prețul la Cruce și altul la Ruginești și Păunești⁴⁶.

⁴¹ Catalogul documentelor moldovenesti, IV, p. 255—256. Deci aceasta era ordinea, tăiatul, îngropatul, scosul și legatul. Dacă ar fi fost mai multe lucrări, ca de exemplu tăiatul de primăvară, cu siguranță că ar fi fost menționate, căci era vorba de banii pe care M-reș Secul trebuia să-i dea înapoi. De altfel și I. Ionescu de la Brad menționează că „mai înainte se tăia și săpa via toamna mai multe de îngropatu ei“.

⁴² Ion Ionescu de la Brad, op. cit., p. 255. Se arată că o vie nelucrată trei ani, ajunsă paragină, lucrată bine în anul al patrulea, putea da o recoltă abundentă.

⁴³ C. C. Giurescu, op. cit., p. 100.

⁴⁴ În ultima perioadă de timp aceste piese și-au pierdut funcționalitatea cînd în fața foarfecii, a securii și în cele din urmă dispărînd.

Alte piese folosite în viticultură erau copcitorile folosite la copcitul sau cotoritul viei, sapa folosită la prășitul din timpul verii, cît și la îngropatul viei, plugul dotat cu „orcic“ special, pompa pentru stropit, cofele, ciubărul, mustuitorul, adboritorul, linul, deja, butoiul și altele.

Interesant este jghiabul sau călcătorul. El se aseamănă, în ce privește modul de confecționare, cu ciobaca folosită la trecerea apelor și cu crinta din domeniul păstoritului. Ele sînt obiecte care coboară ca funcționalitate cu mii de ani în urmă, și vorbesc de ocupații străvechi ale noastre — pescuitul, viticultura și păstoriul. Interesantă este denumirea care o are jghiabul în zona Panciului călcător, denumire ce derivă din latinescul „calcatorius“.

⁴⁵ Ion Ionescu de la Brad, op. cit., p. 245. Se arată de asemenea că viile cu „cît se culegeau mai tîrziu cu atît se producea vin mai puțin“ și că „via este bine de cules după ce o bate o dată bruma și mai bine este să o bată de două ori“ (idem p. 275).

⁴⁶ Idem, p. 262.

De asemenea, unul era prețul strugurilor toamna înainte de cules, altul era prețul mustului și altul era prețul vinului scos din pivnițe vara ⁴⁷.

În timpuri grele atît vinul cît și viile, aveau o valoare foarte scăzută. Așa de exemplu în timpul foametei din 1686—1687 se vindea un pogon de vie la Bolotești cu opt lei ⁴⁸ iar la Tifești o vie paragină pe două mierre de mălai cînd „se vindea merța cu cîte un leu, dînd două vedre de vin adălmaș“ ⁴⁹.

De altfel, cei care aveau posibilitatea să lucreze și să valorifice într-un mod superior viile și vinurile erau cei bogați. Aceștia erau atrași aici nu numai de productivitatea viei ci și de ieftinătatea vinului ce exista din abundență. Găsim proprietari aici negustori din marile orașe ale Moldovei ca și din alte părți ⁵⁰ precum și boieri de toate categoriile: mari vornici, mari paharnici, postelnici, medelniceri, spătari, drăgători locali și mulți alții ⁵¹.

Aici avea vii Ion Neculce „fiind dumnealui răzeși acoloa — (La Bizighești) mai dinainte vreme cu niște vii di zeastri ce i-au dat socrul dumisale dumnealui hatmanul Bogdan“, și care caută să și le mărească căci în 1705 își mai cumpără cu 20 lei o bucată de vie și jumătate pogon de livadă ⁵².

De asemenea, familia Costineștilor deținea pămînturi și vii în zonă. Îi întîlnim ca proprietari la Soveja, Cîmpuri, Cruce și Sîrbi ⁵³ și chiar în Muntenia, la Țrechești, unde Velica sora marelui cronicar moldovean Miron Costin deținea proprietăți ⁵⁴. Ion Costin, serdarul, fiul lui Miron Costin ⁵⁵ și jupîneasa sa Safta cumpără în 19 august 1700 de la

⁴⁷ Ion Ionescu de la Brad, p. 257. În vara anului 1685 cu ocazia unei vînzări ce se făcea la Ruget s-a dat ca adălmaș o vadră de vin, vadra prețuind jumătate de leu (Catalogul documentelor moldovenești, IV, doc. 888, p. 205). Dacă ținem cont că moșia cu pomi, loc de casă și loc de grădină făcea zece lei și jumătate, ne dăm bine seama de prețul ridicat al vinului.

⁴⁸ Catalogul documentelor moldovenești, vol. IV, p. 245.

⁴⁹ Idem, doc. 1081. De pe urma acestor greutăți nu au profitat decît cei bogați. Preotul Duma de la Biserica Domnească din Focșani, făcuse rost în Codrul Sîrbilor pentru „grija morților de la foamețile cele rele“ de nouă pogoane de vie paragină și de șapte pămînturi (idem, p. 248).

⁵⁰ C. C. Giurescu, op. cit., 153—155 și 131—135. Cei mai numeroși dintre străini erau negustorii cazaclii. Pe aceștia nu-i întîlnim numai la Odobești ci peste tot în podgoriile județului Vrancea.

Un Gavril Cazacul apare la Muncel (Catalog documente moldovenești, IV, p. 248). Un cazacliu Sanduli Ioan Papazoglu avea vii la Odobești, Jariștea și Cruce. Alți cazaci treceau în Focșanii — munteni și la Virteșcoi să cumpere struguri și vin.

⁵¹ Suprafațele acestora variau în funcție de interesul lor pentru această zonă cît și după rangul pe care îl aveau.

⁵² D. Velciu, Ion Neculce, București, 1968, p. 72—73.

⁵³ A. Sava, Documente putnene, vol. I, 1929, Focșani, p. 53—54 precum și Catalogul documentelor moldovenești, vol. II, doc. 1842, p. 363 și vol. III, p. 173, doc. 755.

⁵⁴ D. Velciu, Cu privire la cei mai vechi Costinești și Revista de istorie, 1978, tom 31,9, p. 1456.

⁵⁵ N. Stoicescu, Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova, sec. XIV—XVII, București, 1971, p. 391.

un Ion Pepele „patru pogoane de vie de la Crucea de jos și la movilă în Valea Cerbului cu pivniță, cu casă și cu loc cu pomi în capul viilor”⁵⁶.

Familiiile Balș, Sturza și Cantacuzino aveau și ele suprafețe întinse în podgoriile actualului județ Vrancea⁵⁷.

Mănăstirile aveau și ele proprietăți. Din cele locale, cele mai mari proprietare erau M-reia Mera, care avea proprietăți atît în stînga Milcovului cit și în dreapta lui și Sf. Ioan din Focșani⁵⁸. Vii aveau aici și Mitropolia din Iași, Episcopiile de Roman, Huși și Rădăuți, Buzău precum și M-rile Neamțului, Putna, Bogdana, Rîșca, Secul, M-reia Banu, Aninoasa, Rm. Sărat, Sf. Spiridon, Sucevița și altele⁵⁹.

În aceste zone și domnii aveau vii, unii le aveau dintr-o perioadă anterioară iar alții le cumpărau în timpul domniei lor. Dintr-o perioadă anterioară anului 1589 erau viile domnești de la Cruce⁶⁰. La 18 mai 1655 Gh. Ștefan domnul Moldovei cumpără de la Iane Grecul „biv șoltuz ot Galați” și de la soția lui Anastasia o vie la Crucea de jos⁶¹. La rîndul său și putneanul Eustație Dabija, care la 1661 se va urca pe scaunul voievodal, avea posesiuni la Sirbi, Stoești, Oleșești⁶² și la Bolotești pe Zăbrăuți⁶³. Domnul Ioan Teodor Callimachi a stăpînit vii la Crucea de Sus iar Ioniță Sandu Sturza și Mihail Sturza la Odobești⁶⁴. Aceste vii, de obicei erau lucrate cu diferiți oameni avînd specialiști — vieri — care de obicei erau străini de locul respectiv⁶⁵.

Începînd cu secolul al XVII-lea putem consenma alături de alte centre de depozitare și comercializare a produselor viticole ca important centru — orașul Focșani. În această perioadă încep să se îngrămădească în tîrgul Focșanilor diferite construcții apărînd o adevărată concurență

⁵⁶ Catalogul documentelor moldovenești, IV, p. 478.

⁵⁷ C. C. Giurescu, op. cit., p. 156—159.

⁵⁸ Documente istorice : Mănăstirile : Sf. Ioan Focșani, Jhiabu, Jiția și Roaba, Măgureanu — București, Manu, Mărcuța și Mărgineni, București, 1958, pp. 19—99. Și alte mănăstiri, schituri și biserici locale aveau vii. Soveja avea vii la Costești și Străoane, Vizantea la Clîpicești, Bălești și Tifești. Schitul Lepșa la Străoane, Bulucul, Scinteia, Ciulea, Sf. Dimitrie în podgoria odobeștilor și în alte părți.

În partea munteană, în afară de M-reia Sf. Ioan din Focșani, aveau posesiuni Schitul Vărzăreasca metoh al M-rii Aninoasa, Rogozul, Recea ș.a.

⁵⁹ C. C. Giurescu, op. cit., p. 161—162. Arhiepiscopul Narcis Crețulescu istoricul sfintei M-ri Rîșca, Fălticeni, 1901, pp. 71—116. I. Budescu — Monografia comunei Cîrligile — Vrancea, 1969, pp. 85—87.

⁶⁰ Documente privind istoria României veac XVI, Moldova, vol. III, p. 440. Un domn nu putea să aibă aici numai un pogan de vie.

⁶¹ Catalogul documentelor moldovenești, vol. III, p. 48, doc. 125. S-ar părea că domnul Gh. Ștefan nu este legat de această zonă numai prin această cumpărătură. Tatăl său avea destule pămînturi în fostul tînut Putna, iar soția sa doamna Safta dăruiește în cîteva rînduri lui Cristina, soția starostelui Temelie bani pentru a-și cumpăra vii la Cruce și case în Iași.

⁶² N. Iorga, Studii și documente, VII, p. 318.

⁶³ Gh. Ghibănescu, Surete și izvoade, IX, Iași, 1914, p. 192.

⁶⁴ C. C. Giurescu, op. cit., p. 163.

⁶⁵ În martie 1691 Constantin Cantemir poruncește boierilor și slujitorilor săi din tînutul Putna „să lase în pace de orice dări... pe cei patru oameni care au fost orînduiți pentru lucru la viile M-rii Birnova de la Sirbi, dacă sînt oameni străini sau dacă au lipsit mai mult timp din țară (Catalogul documentelor moldovenești, IV, doc. 1326, p. 298).

între orășeni, negustori și biserici. Această dezvoltare e atestată pe ambele părți ale apei ce despărțea târgul și cele două principate românești.

Descoperirile arheologice făcute în oraș confirmă prin numeroasele sale hrube existente în partea orașului numită Stoești (ca și în alte părți) locuri de depozitare, în vederea comercializării vinului. Ele vin să confirme ceea ce l-a impresionat în Focșani pe călătorul suedez Erasm — Henric Schneider de Weismantel în 1712 anume că „Aici vinul se produce în cea mai mare abundență. Cînd un străin și călător sosește aici, dă două parale turcești, care fac un gros și jumătate împărțesc, și pentru această sumă poate să bea timp de o zi și o noapte cît este în stare și vrea”⁶⁶.

Consulul austriac Raicevich, în observațiile sale care se aseamănă foarte mult cu ale contemporanilor străini, afirmă pe la 1788 că „dealul prețuit în Moldova este acela de la Odobești din apropierea Focșanilor care dă un vin asemănător șampaniei”⁶⁷.

În „Descrierea călătoriei ce o făcea din Moldova spre Valahia adică de la Iași la București” în anul 1742, Markos Antonios Katsaitis — descriind cele șase ore parcurse de la Focșani la Rm. Sărat prin șesul „bine cultivat” arată că a întîlnit „numeroase caravane cu căruțe cu butii de vin „unele puse chiar deasupra altora”⁶⁸. Dacă ținem cont că trecerea lui se efectua în trei noiembrie printr-o puternică zonă viticolă și știind că pe acele timpuri recoltarea se făcea destul de tirziu (după 14 septembrie), s-ar putea ca călătorul să fi fost martorul unei zile de recoltare sau, dacă nu, a unei zile cînd „cărăușii” duceau vinul spre depozitare și vînzare la târgul Focșanilor sau în alte părți.

Același lucru exista și într-o perioadă mai timpurie. Episcopul catolic Bandini remarcă „că în partea de miazăzi a Moldovei se produce vin atît de abundent, încît în timpul culesului vadra se vinde cu patru parale, iar în timpul iernii cu șase sau șapte”⁶⁹.

Prezența numărului mare de răzăși în fostul ținut Putna putem să o explicăm tocmai prin existența numeroaselor vii, care prin struguri dar mai ales prin vinul lor, constituiau o sursă de venit excepțională.

Dacă putneanul Dabija Vodă (1661—1665) care „știa încă din boierie că au oameni săraci dobîndă din vie”⁷⁰, nu și-a introdus în sigiliu său vița de vie, ginerele său, Gh. Duca, care avea posesiuni aici după soacra sa, la Domnești, pune în sigiliul său la bază corbului cruciat cu aripile desfăcute și capului de bour cu steaua între coarne o rădăcină de viță de vie⁷¹.

De asemenea, intensul și prosperul comerț cu vinuri din Focșanii Moldovei a făcut ca vechiul simbol heraldic al târgului să fie o butie

⁶⁶ O nouă descriere a Moldovei în secolul al XVIII-lea, de un suedez în „Revista istorică”, XVI (1930), p. 19 cf. C. C. Giurescu, op. cit., p. 129.

⁶⁷ C. C. Giurescu, op. cit., p. 77.

⁶⁸ Markos Antonios Katsaitis, Călătorie de la Constantinopol la Iași și de la Iași la București în anul 1742 — Seculum Ed. Junimea, Iași 1977, p. 104.

⁶⁹ C. C. Giurescu, op. cit., p. 76.

⁷⁰ I. Neculce, Letopisețul Țării Moldovei, Ediția Iorgu Iordan, p. 124.

⁷¹ Catalogul documentelor moldovenești, IV, p. 438.

de vin, avînd deasupra pe Bachus cu o cupă în mînă⁷². Exceptîndu-l pe zeul vinului, heraldica modernă a menținut în stema județului Putna și apoi Vrancea, vasul cu vin și strugurii de vie ca o recunoaștere a faptului că prosperitatea ținutului de la curbura exterioară a Carpaților se datora în mare măsură atunci priceperii și dragostei cu care locuitorii de aici au știut să cultive dintotdeauna vița de vie, cultură care demonstrează fără putință de tăgadă vechimea și continuitatea noastră în această parte a țării și a cărei cercetare pe baza documentelor scrise și nescrise merită toată atenția.

DONNÉES HISTORIQUES ET ARCHÉOLOGIQUE CONCERNANT LA VITICULTURE DANS LE DISTRICT DE VRANCEA

RÉSUMÉ

L'auteur y présente quelques données concernant l'évolution de l'occupation principale des habitants de ce département — la viticulture.

Dans la première partie on présente des preuves en ce qui concerne l'existence et la continuité de cette occupation de l'époque de la culture thrace, jusqu'au XIXème siècle on invoque comme témoignage dans ce sens, des découvertes archéologiques : pièces de céramique (pots à eau, cruches à eau, amphores) objets de fer (serpes, haches, cercles) et diverses sources écrites.

On montre que les vignobles d'aujourd'hui comme ceux de Panciu (Crucea) Cotești et Odobești sont mentionnés dans des documents à partir du XVIème siècle et XVIIIème siècle, c'est à dire 1589, 1609, 1622, mais ils se réfèrent aux périodes bien passées.

L'article dit que les actuels vignobles : Cotești, Odobești, Panciu sont dans leur structure des anciennes vignobles : Cotești — le vignoble de Cîrligele et Urechești, Odobești — le vignoble de Jariștea et Panciu celui de Tîfești.

Dès XVIIème siècle, le plus étendu vignoble du département et celui de Panciu-région à grandes surfaces viticoles réfèrent à Crucea de Jos où on va se former la ville de Panciu.

Le vignoble de Crucea était le premier en ce qui concerne l'étendue tandis que celui de Cotești était apprécié pour la qualité du vin d'où on prenait la mesure princière.

Parmi les propriétaires de ces vignobles, près de petits propriétaires terriens libres qui avaient les plus grandes surfaces, on peut ajouter les églises les monastères, les commerçants, les boiards et les princes régnants.

Parmi eux : Ion Neculce, les Costinești, Sturza, Balș, Gheorghe Ștefan, Dabija, Callimachi, Șuțu.

L'ancien symbole héraldique du pays de Putna était un tonneau de vin, ayant au-dessus Dionisos avec une coupe dans les mains.

⁷² Dan Cernovodeanu, Știința și arta heraldică în România, București, 1977, p. 506—507.

Fig. 1. (Grafică) descoperită la: Tâmbesti (1-3) și Tenești (4).

Fig. 2. Ceramici din descoperirile la Giudești (2-4) și Mănăstioara (1).

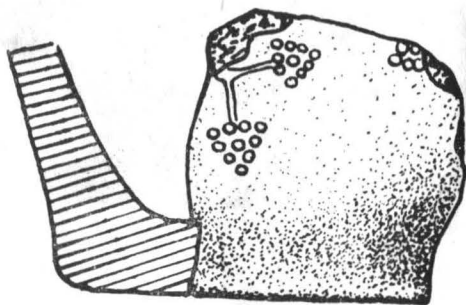
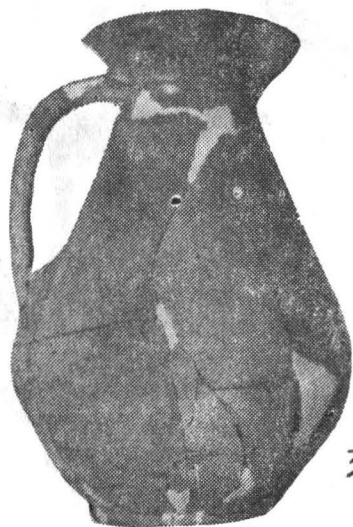
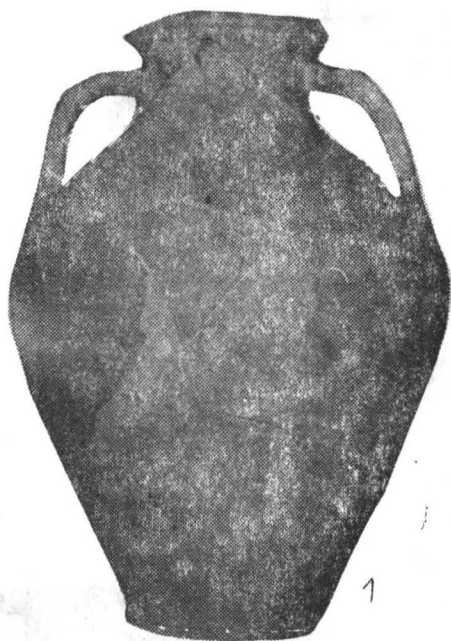

Fig. 4. Piese descoperite la Mărtinești (1—3) și Iugani (4).

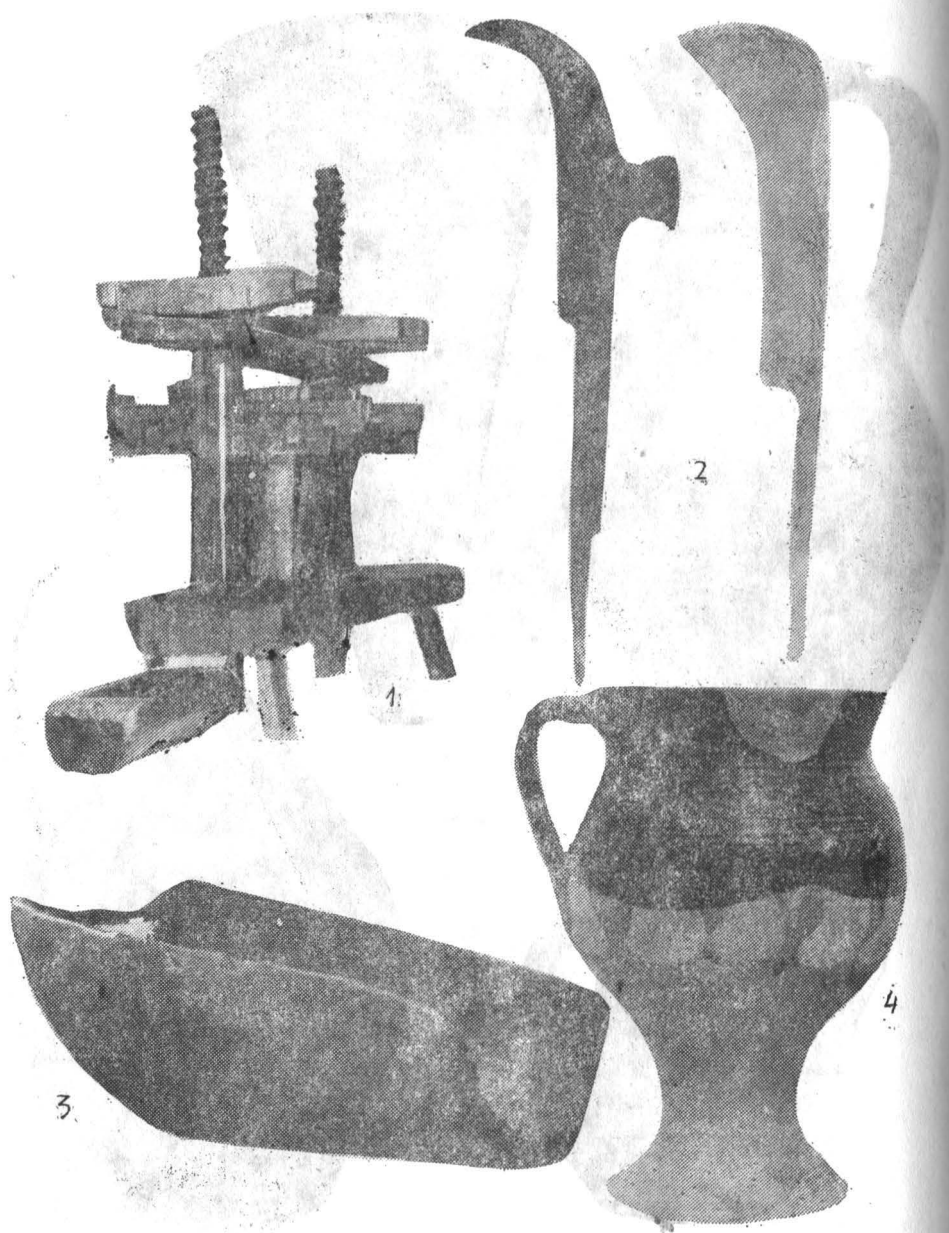

Fig. 5. Piese din epoca feudală; Teasc (sec. XVIII (1); Cosoare sec. XI (2a) și sec. XVIII (2b); Cășor-țibic (3); Cășor-țibic (4).